

Algunes orientacions sobre l'educació (l'educació física)

Si educar és un conjunt de mecanismes mitjançant els quals intentem estimular, desenvolupar i incorporar als individus de la nostra societat uns comportaments que ens semblen adaptables i útils, per a la seva definitiva conversió en ciutadà de l'Aldea Global, considerem important la formació específica de l'educand per a la seva inserció eficient a la societat, però sense marginalitzar la formació humana d'acceptació de les diferències, tolerància i solidaritat amb tots els altres i respecte amb el medi ambient. L'educació consisteix en ensenyar a utilitzar els coneixements i les experiències de forma positiva, i aquest és un art molt difícil perquè ens hem d'enfrontar amb l'ètica, les ideologies i la política.

Des del punt de vista dels Drets Humans, l'educació la podem definir com un dret humà fonamental que resulta clau per al desenvolupament sostenible i l'adveniment de la pau (malgrat això, a l'any 2000, encara hi ha 113 milions de nens sense escolaritzar i 875 milions d'adults analfabets). Una educació de qualitat es convertirà, sense cap mena de dubte, en el millor motor del desenvolupament econòmic per a qualsevol país i, a més a més, en un element essencial i imprescindible de realització personal de l'individu de qualsevol grup o classe social.

L'educació física, com una part imprescindible de l'educació general de l'individu, té un important paper a jugar en aquest decisiu procés: aconseguir que la nostra disciplina es fonamenti en mètodes i continguts autèntics que reflecteixin els valors i la identitat cultural de cada un dels territoris i que, a més a més, contribueixi al desenvolupament eficaç i harmònic de la personalitat de l'educand. Aconseguir una educació física sense exclusió ni discriminació que tingui en compte, de manera particular, els grups marginats en els sistemes actuals. Aprofitar i adaptar les noves tecnologies de la informació i la comunicació, sense menyscar la naturalitat i la contextualització de la nostra matèria. Fer que els alumnes prenguin consciència del respecte pel medi ambient.

Malgrat això, l'educació física actual, com l'educació en general, està dominada en gran part per antics criteris mecanicistes, en els que es troba més present l'ensinistrament, que l'experimentació de potencialitats pròpies, es fomenta més memoritzar que raonar, la docilitat i l'obediència que l'autonomia, es cultiva el seguidisme i la pedagogia del model i es penalitza la crítica i la discrepància. S'abusa dels càstigs psicològics (males notes, ridículs, crits, etc.). En síntesi, l'educació física actual constitueix un model excessivament autoritari, arbitrari i rígid i no una ajuda per a desenvolupar un criteri independent en els alumnes, cosa que genera una pèrdua de confiança en ells mateixos i uns nivells baixos d'autoestima i, en alguns casos, certa por.

Cada generació rescric la història plantejant noves qüestions en funció de les seves experiències i sensibilitats. A punt

*Aprende és com remar a contracorrent:
quan es deixa de fer, es recula.*

BENJAMI BRITTEN
(1913-1976. Compositor britànic)

*Aprende sense pensar és inútil.
Pensar sense aprendre, perillós.*

CONFUCI (552 ?-479 a.C.)

d'inaugurar el tercer mil·lenni de la nostra història, allò que és individual, social i ecològic apareix com la preocupació fonamental del nostre món davant dels despropòsits provocats per l'absència de valors morals i la falta d'orientació espiritual, pel desconexament entre els pobles i el qüestionament de la universalitat dels drets humans, pel creixement sense límits i la primacia de la lògica del mercat sobre la lògica de les necessitats.

A partir de les inquietuds exposades anteriorment, creiem que l'educació en general i l'educació física en particular, per tal d'afrontar els grans reptes que tenim plantejats en l'actualitat, han d'orientar-se bàsicament en tres grans àrees que coincidiràn amb l'individu, la societat i l'entorn.

Cap a una educació física més emocional i menys tecnològica

Creiem que l'educació física del futur més immediat hauria d'estar impregnada dels preceptes i aportacions de la denominada "intel·ligència emocional". Aquest concepte descriu un conjunt d'aptituds i competències que fan referència a com les persones s'autogestionen i, alhora, promouen les seves relacions humanes. La intel·ligència emocional no és una xifra, tampoc és un coeficient; és un perfil que inclou cinc recursos essencials:

- a) *Coneixer-se a un mateix (autoconsciència)*: Reconèixer els aspectes forts i dèbils de cada un i saber com compensar-los.
- b) *Control emocional (autorregulació)*: Ser capaç de mantenir controlades les emocions com l'enfadament, l'ira, els impulsos o l'actuació irreflexiva. Saber actuar amb flexibilitat i estar obert als canvis.
- c) *Motivació (autorreforç)*: Tenir un esperit positiu, ser optimista i posseir empena personal.
- d) *Empatia*: Consisteix en saber interpretar les emocions i les motivacions dels altres, saber allò que senten i ser capaç d'anticipar-se a les seves necessitats. Posar-se en la situació dels altres i comprendre la seva conducta.
- e) *Aptituds socials*: La capacitat per establir relacions humanes amb els altres en els diferents àmbits de la vida.

L'educació física ha d'incentivar aquests cinc conceptes a través de la motricitat de les dinàmiques pròpies del dia a dia, i intentar educar a l'individu observant aquests preceptes per aplicar-los progressivament amb èxit a la realitat quotidiana. Les singulars característiques de la nostra matèria i la naturalesa de les seves pràctiques afavoreixen enormement el desenvolupament actiu de la intel·ligència emocional. Hem de ser conscients d'aquest potencial formatiu i conscienciar els alumnes de les seves possibilitats en aquest àmbit.

L'educació física actual està excessivament governada per instruments empírics i tecnològics que marginen la seva

autèntica naturalesa. No es tracta d'ensinistrar i especialitzar a un individu mitjançant propostes motrius alienes al seu interès, a través de rígides i complexes estratègies fonamentades en la pedagogia del model que allunyen l'educand de les seves capacitats humanes més genuïnes: la espontaneïtat, la predisposició lúdica, els recursos emocionals, el pacte social i la creativitat motriu.

Cap a una educació física humanista

Una educació física humanista presta atenció, fonamentalment, a la supremacia de la persona en relació a certs paràmetres de valoració socio-cultural, que marginen a l'educand (o a un grup d'ells) i li treuen una parcel·la important del seu desenvolupament personal per tal d'aconseguir uns resultats o unes exigències socials i institucionals.

En una educació física humanista, els alumnes tenen les mateixes oportunitats de desenvolupar la seva personalitat mitjançant la motricitat, no reben un tracte discriminatori per part del professor o dels seus companys en relació a la seva raça, religió, sexe, cultura, orientació sexual, aptituds motrius o situació socio-econòmica. En la matèria d'educació física s'ha de motivar els educands per a obtenir l'autonomia personal, aconseguint el respecte dels altres i respectant, al mateix temps, a tots aquells que ens envolten i amb els quals ens interaccionem.

Els educadors físics disposem de molts mitjans per a estimular unes bones relacions humanes, dins de la nostra disciplina i, d'aquesta manera, contribuïm al desenvolupament de l'individu i a la millora de la nostra societat. Mitjançant la interacció amb els alumnes, el professor ha de reforçar actituds i comportaments positius associats al concepte que hem denominat educació física humanista:

Promoure bones relacions humanes en l'educació física

1. Equiparació sexual (evitar el llenguatge i la discriminació sexista).
2. Equiparació ètnica (promoure la igualtat d'oportunitats).
3. Equiparació cultural (fomentar processos d'integració).
4. Equiparació socioeconòmica (evitar les injustícies institucionals).
5. Equiparació en matèria d'aprenentatge (evitar les discriminacions dels alumnes més dotats en relació a aquells que presenten menors aptituds motrius).

L'objectiu prioritari és formar persones

La formació de l'individu com persona està per damunt de qualsevol altre condicionant, social, cultural o institucional. Els objectius, els programes, les sessions, les activitats, els resultats i l'avaluació de l'educació física humanista, no tenen sentit si no estan encaminades al desenvolupament de les persones.

Contribuir a l'esperit de grup

El fet de pertànyer a un grup genera identitat, confiança i seguretat individual. Les iniciatives referents a l'organització d'activitats que fomenten l'esperit de grup i el treball en equip reforcen la identificació, la solidaritat i l'assumpció d'objectius col·lectius (Festivals, competicions, rituals, organització de festes lúdiques)

Procurar el creixement personal

1. Desenvolupar actituds positives cap a un mateix
2. Desenvolupar actituds positives vers als altres
3. Aprendre a comportar-se com un membre responsable en un grup
4. Participar en el joc amb lleialtat (vers la regla, el professor, els companys, els adversaris i cap a un mateix)

Aprendre a adoptar actituds madures i responsables en les classes d'educació física

Saber discriminar entre la veritat i la mentida, tenir el coratge de dir la veritat i assumir les responsabilitats, rebutjant l'engany i la trampa. Marcar amb claredat les regles del joc, saber jugar sense necessitat d'àrbitres acceptant les normes pactades i respectar els companys i els adversaris. Ajustar-se col·lectiva i individualment a possibles canvis en les classes d'educació física per tal d'ajudar a altres amb dificultats. Adoptar conductes series i responsables amb el progressiu desenvolupament de l'autonomia personal.

Cap a una educació física ecològica

Genèricament el concepte "ecologia" es refereix a la interacció que existeix entre un nombre determinat de sistemes, de tal manera que el canvi que es pot produir en un d'ells afecta el comportament dels altres. Amb l'enunciat de *Cap a una educació física ecològica*, ens referirem a les següents interpretacions:

a) A les relacions que ha de mantenir l'educació física amb el seu context escolar, social i medi ambiental.

1. Capacitat d'afavorir una ensenyança globalitzadora interrelacionant els continguts de la matèria amb totes les àrees escolars.
2. Promoure una educació integral com un desenvolupament harmònic de la personalitat.
3. Establir relacions positives en l'entorn socio-urbà al que pertanyen el nen i el grup.
4. Retorn a les pràctiques en el medi natural.

b) A partir del concepte biocèntric i del paradigma ecològic, hem de fomentar entre els nostres alumnes la corresponsabilitat universal pels problemes i el futur del nostre planeta.

1. Contribuir a una educació medi ambiental.

L'educació i l'educació física han d'ajudar l'alumne a organitzar i gestionar els seus coneixements i experiències en el context que li correspon (autogestió). Han de mostrar a l'individu la condició humana (educació física humanista) i ensenyar-li a viure (educació física emocional) afrontant amb èxit la incertesa vital (capacitat de decisió). Han de col·laborar en la formació d'un nou ciutadà promovent el seu encaix en la societat, participant en ella i, sent solidari i respectuós amb l'entorn local, nacional i planetari (educació física ecològica). A partir de la delimitació de les finalitats de la nostra proposta educativa, procurarem dinamitzar processos formatius en els quals s'afavoreixi l'autoestructuració i l'autorealització de cada un dels educands, cooperant, en definitiva, amb la millora de la nostra realitat social.

Javier Olivera Betrán